

fiskovićev zbornik I i II

zbornik radova posvećenih
sedamdesetogodišnjici
života cvita fiskovića

ive šimat banov

Napučiti gluhe prostore naše povijesti umjetosti imenima za koja dotada nismo čuli, rješavati spomeničke »zagonetke« i »probleme« i pripisati ih rukama brojnih domaćih umjetnika i graditelja, znači istražiti vlastitu povijest; znači djelotvorno izbjeći provincijskom kompleksu — razbistriti zamućenu sliku »barbarskog bića« koje ne poznaje ni svoje korijene. Kamenim klaustrima, kapitelima, zdencima i fontanama, drvorezbarskim i slikarskim radovima pridodati ime tvorca, pripisati učinjeno konkretoj osobi (a ne samo »stilu« ili »školi«), može samo onaj tko shvaća da je povijest umjetnosti povijest ljudskog duha i da u našim specifičnim uvjetima taj duh ne ovisi samo o bogatstvu mecena i društvenoj moći već o duhovnoj invenciji onoga »genija sredine« koji graniči sa čudesnim.

Rad je stranaca u ovim prostorima istican i revno bilježen. Za njihovim su tragovima išli kroničari kao što su za osvajačima nailazili trgovci. Njihovi su ih pisani izvori pratili, dok je najmanja (njihova) djelatnost dobivala značenje gotovo misionarske dužnosti. Svaki je njihov rad izvan urbanih gradskih središta bio ravan progonstvu. Ako su i samo dali savjet domaćem graditelju, mi znamo savjetnika ali ne znamo graditelja. Makar izgradio tek malu fontanu, ime mu se za vijeke vjekova zrcalilo u njezinoj bistroj vodi na štetu bezimernih što su gradili grad.

Nije čudno što su se pionirski radovi naših prvih kulturnih povjesničara i arheologa morali »razračunavati« i iscrpljivati u demantima nakupina »lombardskih«, »bizantskih«, »mletačkih« komponenti stila i ispravljati »nauke« raznih Dudana. I sve u ovim prostorima jednostrane i preuveličane komponente »tuđeg«, ili »posuđenog«.

Osjećati kamen u Rabu ili u Dubrovniku, kameno tijelo crkvice u unutrašnjosti ili kamen na popločenom podu gradskom kao kamen praga vlastite kuće, osjećati se pripadnikom sve neimenovane i imenovane čeljadi i cijele baštine, znači ostati na pragu kuće i prijeći njezin prag. Velik dijelom, upravo zaslugom dra Cvita Friskovića, naša je umjetnička prošlost dobila identitet vlastitog bića, svjesna svojih vrijednosti i svojeg doprinosa evropskoj umjetnosti i kulturnoj povijesti općenito.

Nema sumnje, naša je umjetnička baština imala svoga istinskog zaštitnika i jednoga od najboljih njezinih tumača u dru Cvitu Friskoviću. I stoga je neprocjenjiva vrijednost njegovih znanstvenih i publicističkih radova. Uzimajući nauku kao nužni preduvjet svake istine rasvijetljavao je činjenicu po činjenicu sagledavajući je u svojoj društvenoj i umjetničkoj potpunosti. Uza svako je otkriveno i znanstveno interpretirano djelo postavljao čovjeka i ruke koje su ga stvorile. Ostao je vjeran zahtjevima naučne istinosti i povijesne vjerodostojnosti; u njegovim se radovima osjećala povišena »temperatura« pisanja (ne emocionalno bunilo) kojoj nauka duguje i više nego što se obično misli — ustrajnu vjeru u mogućnost istine. U prilikama (naročito neposredno poslije rata) društveno nedovoljno priznate discipline zaštite, ustajavao je na zadacima čuvanja i interpretacije kako reprezentativnih spomenika (Korčule, Hvara, Dubrovnika, Raba, Kotora i dr.) tako i čednih zdanja u bespućima koja više nisu poznavala ni barbarstvo »besposlene pastirčadi«. I u vrijeme kad je zaštiti spomenika dana društvena satisfakcija i zakonski okvir, stanje se nije bitno poboljšalo zbog nedostatka svijesti o potrebi zaštite i njegovanju baštine. Ali, bez obzira na sve nepovolj-

nosti, dr Cvito Fisković obilazio je terene i krajine ne pitajući za dnevnicu, troškove, prijevozne teškoće i ne čekajući putne naloge, trpeći sve moguće tužbe i pritužbe koje su malokad imale pismeni oblik.

U djelovanju dra Cvita Fiskovića pronalazanje, valorizacija i očuvanje spomeničke baštine postala su pitanja ne samo visoke stručnosti nego i ljubavi spram poziva — rekao bih pitanja etičke i emocionalne motiviranosti, koliko i naučne, tj. pozitivističke ozbiljnosti. Njegove literarne sklonosti usuglašavale su se sa strogo naučnim činjenicama, arhivskim vijestima i podacima. Biografija je spomenika u njegovoj interpretaciji postala istodobno i biografijom umjetnika. Povijest umjetnosti postala je u Fiskovićevim interpretacijama — da parafraziramo Focillona — svojevrsna pohvala ljudskoj ruci.

Okolo 600 bibliografskih jedinica (citiranih u Zborniku radova posvećenih sedamdesetoj godišnjici života) samo po sebi ne govori mnogo. Ali unutar tih jedinica kriju se problemski, znanstveno i metodološki vrijedni doprinosi proučavanju kulturne baštine (i nauci općenito), koji su stvorili osnove za pravilnije i cjelovitije tumačenje kulturnih fenomena (crkve Pelješca, Jura Dalmatinac, Dioklecijanov palača, Radovan, Aleši i dr.). Ovdje treba istaknuti njegov neprocjenjiv doprinos (određenja stila) u poznatoj polemici s Lj.

Karamanom o pitanju jedinstvenosti gradnje dubrovačke Divoine. Zahvaljujući onome što R. Ivančević lijepo naziva spojem »znanja, intuicije i marljivosti«, utvrdio je novu kategoriju *mješovitog stila* naspram dotada usvojene kategorije *miješanja stilova*, što je iniciralo lančanu reakciju prevrednovanja i reinterpretiranja ostalih spomenika diljem Dalmacije: od Raba do Dubrovnika.

Dvije sadržajno i kvantitativno opsežne knjige Zbornika posvećenog 70-godišnjici života i 50-godišnjici rada ovoga znanstvenika izdao je Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu, a uredio ga je njegov sadašnji direktor Davor Domanić. I kao što je slavljeno širio svoja istraživanja na povijest knježevnosti, kazališta, glazbe, hortikulture, školstva i sporta, Zbornik sadrži priloge iz etnografije, pravnih nauka, pomorstva, trgovine, te iz književne, arheološke i povijesne problematike. Od objavljenih radova ističemo metodološku svježinu pristupa Vladimira Markovića, tj. originalnost tumačenja slika Sorkočevićeva ljetnikovca (»Mit i povijest na zidnim slikama u Sorkočevićevu ljetnikovcu u Rijeci Dubrovačkoj«), zatim prilog Radovana Ivančevića (»Mješovito gotičko-renesansni stil arhitekta Jurja Matejeva Dalmatinca«) koji se odnosi na kategorije stilova primjerenih našem graditeljskom nasljeđu (osobito »mješoviti« i »miješanje stilova«), zadržavajući se na složene-

noj problematici krstionice šibenske katedrale. Ovdje treba istaknuti i prilog Ladislava Šabana (»Povijesne orgulje kao kulturna baština Dalmacije«) koji ukazuje na visoke vrijednosti glazbenog povijesnog instrumentarija u Dalmaciji i na potrebu njegova znanstvenog interpretiranja. Od ostalih tekstova treba spomenuti i tekst I. Maroevića (»Konzervatorske dileme uz obnovu krovništva tornja crkve sv. Jurja u Belcu«), prilog R. Bogošića (»Ljubavni kancinijer Marina Držića«), kao i priloge R. Palluccinija (»Za Pončuna i Zanbertija«) te Krune Prijatelja (»Dvije slike Domenica Peruzzinija u Dubrovniku i okolici«). Osobitu vrijednost ovog Zbornika (a to zaslužuje posebno isticanje) čine prilozima mlađih autora koji dobrim dijelom nasljeđuju vrline Fiskovićeve naučne ozbiljnosti i temeljitosti, i koji najavljuju novu generaciju naučnih radnika (Zoraida Demori-Staničić, Još jedno djelo Baldassarea D'anna u Dalmaciji; Nikola Jakšić, Zabati oltarne pregrade iz Crkvine u Biskupiji kod Knina; Jasna Jeličić, Mensa ponderaria iz Asserije i dr.).

I na kraju jedna zamjerka. Pojedini su autori poslali priloge koji ne nose potrebnu znanstvenu »težinu« i koji ne odgovaraju njihovom renomeu. U ovoj prilici i ovim povodom mogli su se očekivati (od pojedinih istaknutih znanstvenih radnika) problemski i sadržajno veći doprinosi.